

Mannerheimin Lastensuojeluliiton lausunto**18.5.2026****Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle****Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027–2030 (VNS 3/2026 vp)****Aluksi – Lapsen edun ensisijaisuus on huomioitava myös julkista taloutta koskevassa päätöksenteossa**

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) muistuttaa, että myös lapsiin vaikuttavissa julkisen talouden päätöksissä lapsen edun tulee olla ensisijainen harkintaperuste. Lapsen oikeuksien sopimuksessa valtiolle on asetettu velvollisuus toteuttaa taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet mahdollisimman täysimääräisesti (LOS 4 art.). Tämä tarkoittaa lapsen oikeuksien komitean mukaan sitä, että valtion ei tulisi ryhtyä tarkoituksella näitä oikeuksia heikentäviin toimiin.

Lapsen oikeuksien komitea painottaa, että talouskriisien aikana heikentäviä toimia voidaan harkita ainoastaan silloin, kun kaikki muut vaihtoehdot on arvioitu ja on varmistettu, että vaikutukset kohdistuvat viimeisenä lapsiin ja erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin. Tämä edellyttää ennakoivaa vaikutusten arviointia ja sellaisten sopeutuskeinojen hakemista, jotka eivät vaaranna lasten oikeuksien toteutumista. Valtion on osoitettava, että tällaiset toimet ovat tarpeellisia, kohtuullisia, oikeasuhteisia, syrjimättömiä ja väliaikaisia ja että vaikutusten kohteena olevat oikeudet palautetaan mahdollisimman pian. Lasten oikeuksien asettamista keskeisistä ja välittömistä vähimmäisvelvollisuuksista ei saa tinkiä edes talouskriisin aikana.

Valitettavasti näin ei ole toimittu, vaan talouden sopeutustoimien kielteiset vaikutukset ovat kohdistuneet lapsiin ja erityisesti heikommassa asemassa oleviin lapsiin.

Hyvinvointialueiden rahoitus (palvelujen saatavuus, rahoitus ja kustannusvaikuttavuus)

Hyvinvointialueiden rahoitus ei turvaa riittävästi lasten, nuorten ja perheiden palvelujen saatavuutta. Hyvinvointialueiden talouden sopeutustoimet heikentävät palvelujen laatua ja lisäävät alueellista eriarvoisuutta. Samanaikaisesti ennaltaehkäiseviä palveluja karsitaan, mikä johtaa raskaampien ja kalliimpien palvelujen tarpeen kasvuun. Lyhyen aikavälin säästöt uhkaavat muodostua pitkällä aikavälillä kustannuksia lisääviksi.

Hyvinvointialueiden rahoitusmalli ei riittävästi huomioi sosiaalihuollon palvelutarvetta eikä alueiden sosioekonomisia tekijöitä, vaan painottaa sairastavuusperusteita, jotka eivät kuvaa luotettavasti lasten, nuorten ja perheiden tuen tarvetta. Tämä heikentää rahoituksen oikeaa kohdentumista ja kannustimia kustannusvaikuttaviin, ennaltaehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen.

Talouden sopeutustoimet kohdistuvat käytännössä ennaltaehkäiseviin ja varhaisen tuen palveluihin. Tämä johtaa palvelujen saatavuuden ja tuen saamisen heikkenemiseen, henkilöstön kuormituksen kasvuun, ongelmien kasautumiseen sekä raskaampien palvelujen tarpeen kasvuun. Lyhyen aikavälin säästöt uhkaavat muodostua pitkällä aikavälillä kustannuksia kasvattaviksi.

MLL katsoo, että:

- hyvinvointialueiden rahoitusmallia tulisi uudistaa siten, että se tunnistaa nykyistä paremmin sosiaalihuollon palvelutarpeen ja lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin taustatekijät ja haasteet sekä niihin vastaamisen.
- ennaltaehkäisevien palvelujen ja tuen rahoitus on turvattava lainsäädännössä ja rahoituksessa.
- rahoituksen riittävyttä on arvioitava palvelujen ja tuen tarpeen, saatavuuden, vaikuttavuuden, henkilöstön riittävyyden ja lasten oikeuksien toteutumisen perusteella.

Sosiaaliturva ja köyhyys

Sosiaaliturvan leikkaukset ja kasvanut työttömyys ovat lisänneet ja syventäneet merkittävästi lapsiperheköyhyyttä. THL:n ja STM:n arvioiden mukaan leikkaukset ovat lisänneet yli 30 000 lapsella pienituloisissa kotitalouksissa olevien lasten määrää. Tämä heikentää lasten hyvinvointia ja terveyttä sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Ensisijaisten etuuskien leikkausten myötä toimeentulotuen tarve on kasvanut.

MLL:n loppuvuonna 2025 toteamaan Perhepulssi -kyselyyn vastanneista perheistä lähes 30 %:lla menojen kattaminen tuloilla hankalaa tai se ei onnistu. 14 % perheistä oli joutunut turvautumaan viimeisen vuoden aikana toimeentulotukeen.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on viimeisimmissä päätelmissään Suomen valtiolle (2.6.2023) suositellut, että Suomi välttää sosiaaliturvaetuuskien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin sekä tehostaa edelleen politiikkaansa, jolla pyritään varmistamaan riittävä elintaso kaikille lapsille. Valitettavasti hallitus ei ole toiminut komitean suosituksen mukaisesti, vaan sosiaaliturvan leikkaukset ovat kohdistuneet ja vaikuttaneet erityisesti köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin, esimerkkinä työttömyysturvan lapsikorotusten poistaminen ja muut työttömyysturvan leikkaukset sekä asumistuen leikkaukset.

Sosiaaliturvaleikkaukset lisäävät lapsiperheköyhyyttä ja kasaantuvat usein samoihin perheisiin, jotka tarvitsevat sosiaalipalveluja. Vaikutuksia ei ole arvioitu riittävästi kokonaisuutena. Köyhyyden lisääntyminen näkyy kasvavana tuen tarpeena sosiaali- ja terveystaloudessa ja toimeentulotuessa.

MLL korostaa, että

- lapset tulisi huomioida nykyistä paremmin sosiaaliturvassa. Esimerkiksi työttömyysturvan lapsikorotukset tulisi palauttaa ja yleistukeen sisällyttää lapsikorotus. Myös sosiaaliturvan suojaosat tulisi palauttaa.

- lapsivaikutusten arviointien huomioimista on vahvistettava sosiaaliturvan kehittämisessä, ja on huomioitava eri toimien yhteisvaikutukset nykyistä paremmin.

Asiakasmaksut

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen korotukset lisäävät lapsiperheiden taloudellista taakkaa ja heikentävät yhdenvertaista pääsyä palveluihin. Toisin kuin monissa verrokkimaissa, maksuja peritään myös alaikäisiltä, ja maksut ovat jo ennestään kansainvälisesti korkeita. Riskinä on, että hoitoon hakeutuminen viivästyy ja ongelmat pahenevat sekä lapsiperheiden toimeentulo-ongelmat lisääntyvät.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen korotukset kohdistuvat erityisesti pienituloisiin ja lapsiperheisiin, jotka käyttävät palveluja paljon. Asiakasmaksuja ei tule käyttää julkisen talouden tasapainottamisen välineenä silloin, kun kyse on välttämättömistä palveluista. Maksujen korotukset heikentävät palvelujen saavutettavuutta ja voivat johtaa hoitoon hakeutumisen viivästymiseen ja ongelmien syvenemiseen.

MLL katsoo, että:

- asiakasmaksujen korotuksista tulisi luopua.
- maksukattoja tulisi yhdistää ja maksualennus- ja -vapautuskäytäntöjä tulisi vahvistaa.

Sosiaalihuollon palvelu-uudistus

Sosiaalihuollon palvelu-uudistus uhkaa heikentää ennaltaehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluja. Osa avun tarvitsijoista siirtyy raskaampiin palveluihin, osa jää kokonaan ilman tukea. Tämä lisää sekä inhimillisiä ja sosiaalisia haittoja että julkisen talouden kustannuksia.

Sosiaalihuollon säästöt ja muutokset sisältävät merkittäviä riskejä. Ne kaventavat palveluvalikoimaa, nostavat palveluihin pääsyn kynnyksiä ja lisäävät alueellista eriarvoisuutta eri hyvinvointialueiden välillä. Esitetyt muutokset heikentävät asiakasprosessien selkeyttä, suunnitelmallista asiakastyötä ja asiakkaiden oikeusturvaa. Samalla ne lisäävät painetta siirtää asiakkaita kevyemmin säädeltyihin palveluihin, mikä voi heikentää lasten oikeutta saada riittävää tukea. Pidemmällä aikavälillä kustannukset siirtyvät raskaampiin ja kalliimpiin palveluihin.

MLL korostaa, että:

- sosiaalihuollon palvelujen uudistusta ei tule toteuttaa säästölähtöisesti vaan tarve- ja vaikuttavuuslähtöisesti.
- ennaltaehkäisevät palvelut on turvattava lainsäädännössä ja rahoituksessa.
- perhe- ja kasvatustuolapalvelut ja lapsiperheiden kotipalvelu on turvattava kaikilla hyvinvointialueilla.
- henkilöstön osaaminen ja riittävyys on varmistettava.

Vammaispalvelujen saatavuus

Vammaiset lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. Rahoituksen kiristyminen ja vammaispalvelulakiin tehdyt muutokset uhkaavat heikentää palvelujen saatavuutta ja lisätä alueellisia eroja. Tämä vaarantaa yhdenvertaisuuden toteutumisen. Vammaiset lapset ja nuoret ja heidän palvelutarpeensa tulisi ottaa hyvinvointialueiden rahoituksessa nykyistä paremmin huomioon.

STE-avustukset

Julkisen talouden kehysriihessä päätettiin kohdistaa 50 miljoonaan euron lisäleikkaus STE-avustuksiin vuodesta 2027 lukien. Hallituksen aiemmin päättämien leikkausten ja kehysriihen lisäleikkauksen jälkeen STE-avustusten taso on jatkossa noin 190 miljoonaa euroa vuodessa. Avustusten taso oli noin 384 miljoonaa euroa vuonna 2024 ja tänä vuonna vielä 274 miljoonaa euroa. Tämä tarkoittaa, että kolmessa vuodessa (2024–2027) avustustaso putoaa puoleen.

STE-avustuksilla rahoitettu järjestötoiminta täydentää julkisia palveluja erityisesti ennaltaehkäisevässä työssä, vertaistuen ja matalan kynnyksen palveluissa. Sote-järjestöjen avustusleikkaukset heikentävät tätä työtä samanaikaisesti, kun julkinen sektori supistaa omaa toimintaansa. Hyvinvointialueet ja kunnat eivät kykene paikkaamaan syntyvää aukkoa. Seurauksena osa ihmisistä jää ilman tukea ja julkisten palvelujen ja sosiaaliturvan kustannukset kasvavat pidemmällä aikavälillä.

Avustusleikkauksista MLL:n näkökulmasta

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) on vuonna 1920 perustettu maan kattava kansalaisjärjestö, joka edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. MLL:n liittoyhteisö koostuu keskusjärjestöstä, alueellisesta toiminnasta vastaavasta yhdeksästä piirijärjestöstä sekä 528 pääosin vapaaehtoisvoimin toimivasta paikallisyhdistyksestä. MLL:n lapsiperheiden yhteisöllistä tukea tarjoava paikallisyhdistys toimii Manner-Suomessa lähes jokaisessa kunnassa. Vuoden 2025 lopussa MLL:ssa oli noin 65 000 henkilöjäsentä.

MLL on kokonaisuudessaan merkittävä kuntien ja hyvinvointialueiden kumppani ja ennaltaehkäisevän tuen tarjoaja, joka täydentää julkisia sosiaali- ja terveyspalveluja. Järjestön toiminnan painopiste on vapaaehtoistoiminnassa, johon liittyvästä tuesta, organisoinnista ja valmennuksesta vastaavat keskusjärjestö ja piirijärjestöt yhdessä. Vapaaehtoisia järjestöissä on 33 000.

MLL tarjoaa matalan kynnyksen tukea lapsille, nuorille ja vanhemmille muun muassa Lasten ja nuorten puhelimesta, Vanhempainpuhelimesta ja -netissä, yli 500 perhekahvilassa sekä koko maan yläkoulut kattavassa tukioppilastoiminnassa. MLL pitää yllä lapsiperheiden kohtaamispaikkoja ja järjestää tukihenkilötoimintaa yksilöllistä tukea tarvitseville perheille. Vuonna 2025 yhteenlaskettujen kohtaamisten määrä MLL:n toiminnassa oli 1,3 miljoonaa.

MLL:n liittoyhteisölle (keskusjärjestö, piirit ja paikallisyhdistykset) myönnettiin vuonna 2026 STEA-avustuksia yhteensä 6,5 miljoonaa euroa. Avustuksista 3,53 miljoonaa myönnettiin piirijärjestöille, 2,25 miljoonaa keskusjärjestölle ja 0,72 miljoonaa paikallisyhdistyksille. Keskusjärjestö siirsi saamastaan perhekeskustoiminnan STEA-avustuksesta piireille 0,46 miljoonaa paikallisen vapaaehto- ja perhetoiminnan tukeen ja tukioppilastoiminnan STEA-avustuksesta 0,16 miljoonaa.

MLL:n keskusjärjestön saamalla STEA-avustuksilla rahoitetaan muun muassa Lasten ja nuorten puhelinta (116 111), Vanhempainpuhelinta ja -nettiä, tukioppilastoimintaa yläkouluissa, perhekeskustoimintaa ja vapaaehtoistoiminnan tukea sekä lapsiperheiden matalan kynnyksen tukipalveluja.

Aiemmin toteutetut avustusleikkaukset ovat vähentäneet MLL:n keskusjärjestön yleisavustusta yhteensä 76 prosenttia vuodesta 2021 lähtien, mikä on johtanut toiminnan sopeuttamiseen. MLL:n keskusjärjestössä alkuvuodesta 2026 käytyjen muutosneuvotteluiden seurauksena jouduttiin yhdeksän henkilön vähennyksiin, mikä tarkoittaa kuudesosaa keskusjärjestön henkilöstöstä. Avustusleikkausten myötä yksityisten lahjoittajien ja tukijoiden merkitys on MLL:lle kasvanut. Keskeinen kysymys MLL:n toiminnan kannalta on, että STEA:n avustusehtoja muutetaan siten, että avustusten ja varainhankinnan tuottojen yhdistämistä helpotetaan nykyisestä.

MLL:n tapauksessa valtionavustusten lisäleikkaukset vuodelle 2027 voisivat tarkoittaa esimerkiksi:

- Lasten ja nuorten puhelimen sekä Vanhempainpuhelimien toiminnan vaarantumista
- yli 30 000 vapaaehtoisen tuen heikkenemistä
- lapsiperheiden avoimien kohtaamispaikkojen sulkemisia
- tukihenkilötoiminnan vähenemistä
- tukioppilastoiminnan vaarantumista

MLL muistuttaa, että sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) seuraa tiiviisti sote-järjestöjen valtionavustusten käyttöä, tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta. Valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV) on todennut valtionavustuksien tuloksellisuuden seuraamisen olevan kokonaisuutena kattavinta STEA:ssa.

MLL katsoo, että:

- STEA-avustusten taso tulisi turvata vähintään vuoden 2026 tasolla.
- Toteutettavat avustusleikkaukset tulisi toimeenpanna niin, että niistä olisi mahdollisimman vähän haittaa ihmisten saamalle tuelle ja avulle. Paras näkemys leikkausten kohdentumiselle on järjestöillä itsellään ja siksi järjestöjen tulee voida vaikuttaa leikkauskohteisiin oman avustuskokonaisuutensa sisällä.
- Vapaaehtoistoiminnan tukemisen tulisi sisältyä avustuslinjauksiin. Avustuksia myönnettäessä tulee ottaa huomioon vapaaehtoistyön suuri merkitys yhteiskunnalle ja edellytysten vahvistaminen. Vapaaehtoiset tarjoavat matalan kynnyksen apua ja vertaistukea, jonka vaikutukset ulottuvat laajalle: yksinäisyyden vähentyminen, perheiden arjen helpottuminen, varhainen tuki ja yhteisöllisyys.

- Vuoden 2027 avustuslinjausten valmistelu tulisi toteuttaa yhteistyössä järjestöjen kanssa. Tällä varmistetaan, että avustuslinjaukset eivät synny yksin viranomaisnäkökulmasta, vaan ne rakentuvat käytännön kokemukselle, järjestöjen tunnistamille ihmisten tarpeille ja tiedolle siitä, miten avustuskäytännöt toimivat kentällä. Viranomaisen ja järjestöjen yhteistyö lisää avoimuutta ja parantaa linjausten toimivuutta.
- Avustuksensaajalla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa leikkausten kohdentumiseen omassa avustuskokonaisuudessaan. Tämä tarkoittaa, että järjestö saa esittää perustellun näkemyksen siitä, mihin leikkaukset kannattaa kohdistaa, jotta ihmisille aiheutuva haitta jää mahdollisimman vähäiseksi, kriittisimmät toiminnot säilyvät ja avunsaajien kannalta keskeisen toiminnan pitkäjänteisyys turvataan.
- Avustuksista tulisi tehdä nykyistä suurempia kokonaisuuksia. Avustusten tärkein tehtävä on vastata tarpeisiin, joita varten avustus on myönnetty. Avustuksia laajemmiksi kokonaisuuksiksi yhdistämällä kevennetään hallintoa ja luodaan joustavampia työprosesseja. Useat pienet avustuskohteet ylläpitävät sekä avustusviranomaisten että järjestöjen hallinnon taakkaa, koska jokainen avustuskohde edellyttää erillishallintoa ja raportointia.

Kehysriihessä hyvinvointialueille kohdennetut järjestöavustukset

Kehysriihessä hallitus päätti kohdistaa STEA-avustusten 50 miljoonan euron lisäleikkauksen kompensaatona hyvinvointialueille ja Helsingin kaupungille vuositasolla 25 miljoonan euron valtionavustuksen vuosille 2027–2030 alueellisen sote-järjestötoiminnan sekä järjestöjen tekemän terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyön kehittämiseksi.

Kehysriihen päätöksen mukaan hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki saavat itse määritellä valtionavustuslain puitteissa kehittämistyön painopistealueet alueellisen järjestörakenteen, erityistuntemuksen sekä tarpeen perusteella. Kehysriihen linjauksen mukaan hankehakua priorisoidaan niin, että sosiaali- ja terveysministeriö myöntää valtionavustukset viimeistään alkuvuodesta 2027.

On hyvä, että sote-järjestöjen huomattavia valtionavustusleikkauksia kompensoidaan edes jossain määrin. On kuitenkin muistettava, että kompensatio on pieni verrattuna siihen, että STEA-avustusten kokonaissumma putoaa tämän vuoden 274 miljoonasta eurosta ensi vuonna 190 miljoonaan euroon.

Hyvinvointialueiden avustukset ovat merkittäviä monelle MLL:n piirijärjestölle. Vuonna 2026 MLL:n piirien hyvinvointialueilta saamat avustukset ovat arviolta yhteensä noin 1,1 miljoonaa euroa. Erot hyvinvointialueittain ovat kuitenkin huomattavia, miten ne järjestöavustuksia jakavat. Myös MLL:n piireittäin erot avustuksissa ovat suuria.

Huolena on, että hyvinvointialueet saattavat vähentää nykyisiä järjestöavustuksiaan uuden avustuksen myötä, jolloin vaarana on, että järjestöavustusten mittavien leikkausten kompensatian nettovaikutus voi pienentyä merkittävästi. Toinen haaste on, että kompensatio on määräaikainen

ulottuen vain vuoteen 2030 asti. Kolmas haaste on, että avustustoiminta saattaa hyvinvointialueilla entisestään eriytyä toisistaan.

Huomiona on myös se, että avustusta myönnetään kehittämishankkeisiin. Tämä vie avustamisen suuntaa entisestään hankkeisiin, kun tarkoituksena on ollut pysyvän kohtaavan toiminnan rahoituksen turvaaminen esimerkiksi perhekeskustoiminnan, siihen liittyvien avointen kohtaamispaikkojen ja tukihenkilötoiminnan toteuttamisen mahdollistaminen.

Järjestöjen toiminnan jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että järjestöavustuksista päätetään kehysriihen linjauksen mukaisesti viimeistään alkuvuonna niin, että järjestöillä on silloin tieto niille myönnettävistä avustuksista.

Kokonaisarvio

Kokonaisuutena samanaikaiset leikkaukset sosiaaliturvaan, palveluihin ja järjestörahoitukseen sekä sote-asiakasmaksujen korotukset kumuloituvat monen lapsiperheen arjessa.

Sosiaalihuollon säästöt, palvelujen heikennykset ja hyvinvointialueiden rahoitusmallin puutteet sekä sote-järjestöjen avustusleikkaukset voivat johtaa siihen, että:

- sote-järjestöjen kohtaavan ja auttavan työn edellytykset heikkenevät ja moni lapsille, nuorille ja/tai lapsiperheille tärkeä työ vaarantuu tai loppuu kokonaan.
- palveluihin pääsy vaikeutuu.
- ennaltaehkäisy ja varhainen tuki heikkenevät, kuten lapsiperheiden ja vanhemmuuden tuki.
- ongelmat kasautuvat ja tarve raskaammille palveluille kasvaa
- kustannukset kasvavat pitkällä aikavälillä

Kehitys heikentää lasten hyvinvointia ja oikeuksien toteutumista, lisää lasten keskinäistä eriarvoisuutta ja on myös julkisen talouden kestävyysnäkökulmasta hyvin ongelmallinen. On muistettava, että hyvinvoinnin perusta rakentuu lapsuudessa.

Helsingissä 18.5.2026

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

Esa Iivonen
vaikuttamistyön johtaja